PROFESORUL EUGEN TODORAN: O PREZENȚĂ NECESARĂ

Rodica BĂRBAT
(Universitatea de Vest din Timișoara)
r.barbat12@yahoo.com

Professor Eugen Todoran: A Necessary Presence
The celebration of Professor Eugen Todoran, a remarkable personality of Romanian culture, a century after his birth, is an opportunity to reflect today, in all earnestness, upon the need for role models whose activity is a moral and professional landmark. An intellectual of high standing, with a sound knowledge of literature, philosophy, literary theory, folklore and ethnology, one of the great founders of the West University of Timișoara, Eugen Todoran is always a necessary presence.

Keywords: *Eugen Todoran*; *university*; *humanist culture*; *master*; *literary history*; *library*.

Am avut privilegiul de a fi asistenta Profesorului Eugen Todoran și, în felul acesta, și norocul de a sta mult timp în preajma dumnealui. Suntem alături foști studenți ai Profesorului care credeau atunci, în anii tinereții lor, că sunt nemuritori, că timpul se așterne mereu și oricând la picioarele lor. Treptat, am învățat că murim, că nu timpul trece, ci noi trecem prin timp, că prezentul devine atât de repede trecut, că viitorul e imprevizibil și, adesea, nesigur, deși se „hrănește" masiv din trecut. În ce mă privește, în zilele din urmă, am înțeles din nou – a câta oară? – că nu putem trăi fără amintiri și, adaug imediat, că nu putem trăi nici fără sentimente: și mi-am pus întrebarea, cum putem umple un gol, mai ales când simțim nevoia imperioasă ca în trecutul nostru să rămână cei fără de care n-am fi ceea ce suntem acum? Pe scurt, în ce constă, în fapt, dincolo de trecerea timpului, relația ce se statornicește între maestru și discipol. Memoria mea, o memorie în acest ceas aniversar în mod fatal afectivă, ar putea alege evocarea atâtor întâmplări, trăite alături de Profesor în sălile de curs sau de seminar ale Universității, la examenele cu studenții, unde îl însoțeam întotdeauna, puteam să „activez" amintiri din perioada pregătirii tezei mele de doctorat condusă de Eugen Todoran sau să mă refer, pe larg, la cărțile Profesorului meu, adevărate studii masive și temeinice, construite pe analize de adâncime a operei unor scriitori fundamentali ai culturii române, studii despre care am scris sau pe care le-am comentat cu studenții mei în orele de seminar. Am ales astăzi să găsim împreună acele dominante ale personalității Profesorului care transformă absența sa într-o prezență necesară. Așadar, care sunt cu deosebire acele elemente și trăsături definitorii ale personalității sale, atât de necesare azi, când traversăm o perioadă complicată, de mari fracturi sociale și istorice, de confuzii și crize morale. Pe scurt, în ce fel se cuvine să păstrăm viu spiritul unor mari predecesori.

Mărturisesc, mai întâi, că imaginea mea de acum cu privire la Domnul Eugen Todoran, la o vârstă când am trecut de amiaza vieții, este mult mai bogată decât în anii tinereții când, împreună cu colegii de catedră, îl înconjuram și ne bucuram de prezența sa. Am selectat doar trei dominante ce definesc personalitatea lui Eugen Todoran, vizibile în felul care a gândit și și-a construit opera publicată, dar și din alte împrejurări (conferințe, interviuri, cursuri universitare etc.) care îl recomandă, deopotrivă, ca un reper etic și profesional.

BDD-A29043 © 2018 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:07 UTC)

Mai întâi, Profesorul avea convingerea fermă că, în succesiunea generațiilor pe scara timpului, păstrarea continuității este singura modalitate prin care valorile de excepție precum și tradițiile asigură prezența vie a unei națiuni în istorie. În istoria mică și în istoria mare a lumii. Cu alte cuvinte, Eugen Todoran considera că, în fapt, cultura e o problemă de destin național și că, numai prin ea putem să rămânem prezenți într-un dialog european, într-o împlinire și „zidire" în viață a spiritului, încrezători în valorile înalte ale culturii umaniste. Astăzi, când traversăm o perioadă complicată, de desconsiderare a valorilor autentice, de promovare a inculturii și incompetenței, această convingere, ar trebui „pusă la lucru" – cum ar spune Horia Roman Patapievici.

Tânăra generație are nevoie de modele, de valori autentice cu ajutorul cărora să-și continue propriul lor demers creator. Cărțile Profesorului Eugen Todoran dovedesc magistral modul constant prin care autorul lor continuă ideile predecesorilor săi, marii dascăli ai Universității din Cluj: Dimitrie Popovici, Liviu Rusu, Lucian Blaga etc. și, în felul acesta, se așază firesc în rândul intelectualilor români din perioada interbelică, pentru care întoarcerea la trecut, la marile lor valori, era un imperativ al prezentului cu care erau ei înșiși contemporani. Era, într-un fel, o reluare a Ideii lui Vasile Pârvan privind „datoria" noastră a fiecărei generații de a spori cu adevărat șansele unui viitor adevărat, un mesaj umanist al culturii, de care să nu ne îndepărtăm niciodată.

> „Și este o bucurie, spunea Eugen Todoran, când, știindu-te al altei generații, trecute, poți fi prezent în evoluția lor, atât cât poți fi recunoscut ca o prezență. Este condiția ideală a oricărui intelectual." (Pașca 1984: 11).

Așadar, prezența unor intelectuali precum Eugen Todoran, de o asemenea statură intelectuală și morală, cu temeinice cunoștințe de filosofie, conectat mereu la valorile și marile virtuți teologale creștine, cu lecturi fundamentale de etnologie și folclor, cunoscând, ca profesor de literatură, cele mai importante și valoroase metodologii ale istoriei și criticii literare, rămâne mereu o prezență necesară. Și mai trebuie să adaug că această convingere a sa nu s-ar fi putut coagula și închega, atât de temeinic, fără încrederea sa deplină în ceea ce el însuși numea, cu o sintagmă expresivă și atât de adecvată: „civilizația cărții".

> „Noi suntem preocupați să dezvoltăm biblioteca, conștienți fiind că civilizația cărții este departe de a-și fi încheiat misiunea, cu toate progresele tehnicii. Cartea care stă în fața ochiului transmite ideea unei adevărate cugetări, unei înalte simțiri și numai contactul cu cartea ne dă siguranța unei evoluții firești a generațiilor actuale și a celor ce vor veni" (Vasilescu 1993: 21),

mărturisea Eugen Todoran într-un interviu din 1993, și tot acolo adăuga: „Biblioteca este casa sufletului intelectualului. Din ea nu se poate ieși decât îmbogățit". Iată un crez al cărturarului Eugen Todoran care ar trebui repetat zilnic și înțeles în sensurile lui adânci, dincolo de simplitatea aparentă a spunerii lui.

O altă caracteristică a modului de a gândi și a acționa al Profesorului Eugen Todoran se referă la respectul Adevărului care garantează întotdeauna Binele și se însoțește cu Frumosul. Întâlnirea lui Eugen Todoran cu Titu Maiorescu nu e deloc întâmplătoare. M-am gândit de multe ori, cu deosebire în perioada din urmă, de ce Profesorul nostru i-a ales de la început pe Eminescu și pe Maiorescu drept obiect al cercetării sale, gând care era deja prezent de multă vreme, în cursurile de literatură predate studenților săi, pentru a putea apoi, în următorii ani, să se îndrepte, ca o continuare, spre opera lui Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi și alții, atent la

BDD-A29043 © 2018 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:07 UTC)

schimbările petrecute în cultura și literatura română în primele decenii ale secolului XX. Întâlnirea cu Titu Maiorescu, cum spuneam, a fost o întâlnire necesară, ea a luat de la început forma unei întâlniri bazate pe empatie și admirație. Titu Maiorescu, întemeietorul principiilor estetice ale criticii literare, privind funcția și valoarea artei, a deschis cercetătorului nevoia de a actualiza acest adevăr și, pe de altă parte, de a sublinia alte fațete în viziunea generală a criticului de la Junimea, mai puțin cunoscute la data când Eugen Todoran își elabora studiul despre Titu Maiorescu.

Adevărul artei, devenea pentru Profesorul nostru, un fundament de la care putea începe propria cercetare în istoria și critica literară. În 1868, Titu Maiorescu își încheia studiul *În contra direcției de astăzi în cultura română* cu o afirmație surprinzătoare, poate, astăzi pentru radicalismul ei, dar atât de necesară la data când a fost formulată:

> „Căci fără cultură poate trăi încă un popor, cu nădejdea că în momentul firesc al dezvoltării sale se va ivi și această formă binefăcătoare a vieții omenești; dar cu o cultură falsă nu poate trăi un popor, și dacă stăruiește în ea, atunci dă un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei: că în lupta între civilizarea adevărată și între o națiune rezistentă se nimicește națiunea, dar niciodată adevărul.” (Maiorescu 1966: 84).

Eugen Todoran a folosit în studiile sale, de la Maiorescu, „armele adevărului”, pe care nu le-a prăsit niciodată și pe care le-a îmbogățit, cu scopul de a restitui un întreg, după ce a străbătut stratul de adâncime al studiilor maioresciene. Este acesta un demers necesar astăzi, pentru a asigura o bună așezare a cercetării literare, prin însoțirea ei de adevărate conștiințe morale și un îndemn pentru cercetătorii mai tineri în continua succesiune a generațiilor.

Am lăsat la urmă, cu bună știință, modelul de dascăl adevărat al lui Eugen Todoran. Avem atâta nevoie astăzi de asemenea profesori!

Mai întâi, Eugen Todoran și-a câștigat autoritatea și respectul prin nivelul înalt al pregătirii sale profesionale, printr-o impresionantă rigoare intelectuală, pe care le-a dobândit și de la profesorii săi din Cluj și le-a transmis, la rândul său, celor tineri. Preocupat mereu de esența fenomenului literar, a simțit necesitatea de a apela în cercetarea proprie, la noi metodologii literare, izvorâte din realitatea literaturii înseși, ca fenomen aflat într-o continuă înnoire și transformare. A înțeles, cu alte cuvinte, că literatura și, aș adăuga poezia, nu **este,** ci **devine**. Ceea ce se schimbă este perceperea noastră, în funcție de nivelul intelectual și afectiv al cititorului de literatură.

Profesorul avea convingerea că nu există mare literatură fără existența, în țesătura ei adâncă, a metaficicului. De aceea, a acordat întotdeauna în studiile sale un larg spațiu teoretic, cu nenumărate inserții ale unor idei filosofice, pentru a sublinia originalitatea viziunii unor mari scriitori în opera cărora Ideea a îmbrăcat forma Frumosului, devenind artă adevărată. Biruit-a gândul, vorba Cronicarului!

Să nu uităm apoi că Eugen Todoran a învățat generații de studenți, pe tinerii filologi în devenire, ce înseamnă onestitatea intelectuală, obligația de a folosi cu exactitate orice sursă bibliografică. Rămâne și azi un model, reper etic și profesional.

Ca om al Cetății, Eugen Todoran a fost unul din marii întemeietori ai învățământului filologic din Universitatea de Vest. Și fără perioada Rectoratului Todoran, cu siguranță Universitatea de Vest din Timișoara, în anii de după 1990, se dezvolta mai anevoios, ar fi fost altfel decât acum, iar Biblioteca Centrală Universitară, care azi îi poartă numele, nu ar fi devenit o prestigioasă instituție de cultură de un înalt nivel academic.

BDD-A29043 © 2018 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:07 UTC)

Eu îi rămân recunoscătoare Profesorului meu, mai întâi, pentru că m-a învățat, atunci când era mare nevoie, să înțeleg sensul și rolul literaturii de valoare într-o cultură, fără de care niciun popor nu poate să dureze peste veacuri. Sunt multe lucruri pentru care, la ceas aniversar, îi mulțumesc Domnului Eugen Todoran. Fără Eugen Todoran n-aș fi putut, poate, să trăiesc și apoi să prelungesc bucuria întâlnirii cu Eminescu și Lucian Blaga și, în felul acesta, s-o dăruiesc, la rândul meu, de-a lungul anilor, cu puterile mele, tinerilor mei studenți.

În fapt, Profesorul nostru ne-a învățat, cu orice prilej ivit, că „dăruind, vei dobândi".

Referințe bibliografice:

MAIORESCU, Titu, 1966: *Critice*, București, Editura pentru Literatură.

PAȘCA, Doina, 1984: „*Am fost tentat de recuperarea unor valori necontestate*", interviu cu Eugen Todoran consemnat de Doina Pașca , [în] „Vatra", XIV, nr. 2, p. 11; reprodus în vol. *Eugen Todoran, 1918-1997*, coord. Vasile D. Țâra, Timișoara, Editura Mirton, 2002, p. 105-112.

VASILESCU, Emil, 1993: „Biblioteca și cartea ne dau siguranța unei evoluții firești", interviu cu Eugen Todoran, consemnat de ~ , [în] „Biblioteca", 1993, nr. 3-4, p. 20-21; reprodus în vol. *Eugen Todoran, 1918-1997*, coord. Vasile D. Țâra, Timișoara, Editura Mirton, 2002, p. 175-178.

BDD-A29043 © 2018 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:07 UTC)